विप्रेषणको प्रयोग र यसमा जोडिएको सामाजिक प्रतिष्ठा (मेचीनगर नगरपालिकाको एक अध्ययन, झापा)

शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग,
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत
चौथो सेमेष्टरको आंशिक आवश्यकता
पुरा गर्नको लागि तयार पारिएको

प्रस्तुतकर्ता : टेकराज भट्टराई,
शैक्षिक श्रेणी : एम.ए. चौथो सेमेष्टर,
चौथो सेमेष्टर परीक्षा नं. : २८३२३०
त्रि.वि. रजिष्ट्रेशन न.: ६-२-०८२६-००५४-२०१४
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७८

विप्रेषणको प्रयोग र यसमा जोडिएको सामाजिक प्रतिष्ठा (मेचीनगर नगरपालिकाको एक अध्ययन, झापा) टेकराज भट्टराई २०७८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको उपाधिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका छात्र श्री टेकराज भट्टराईले मेरो निर्देशनमा " विप्रेषणको प्रयोग र यसमा जोडिएको सामाजिक प्रतिष्ठा " शिर्षक राखि झापा जिल्ला मेचीनगर न.पा, वडा नं. ०९ मा वैदेशिक रोजगारमा रहेका केही घरपरिवारहरुमा विप्रेषणबाट प्राप्त रकमले उक्त घरपरिवारमा कायम गरिरहेको प्रतिष्ठाको बारेमा समाजशास्त्रिय अध्ययन विषयको शोधपत्र तयार गर्नु भएकोले अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि मूल्याङ्कन समितिमा पेश गर्न सिफारिस गर्दछु ।

....

प्रा.डा.सुरेन्द्र मिश्र

शुपरीवेक्षक

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग, कीर्तिपुर

मिति : २०७८/११/१९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको उपाधिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका छात्र श्री टेकराज भट्टराईले प्रस्तुत गर्नुभएको " विप्रेषणको प्रयोग र यसमा जोडिएको सामाजिक प्रतिष्ठा, झापा जिल्ला मेचीनगर न.पा," को समाजशास्त्रिय अध्ययन बारेको शोधपत्रलाई मूल्याङ्कन समितिद्धारा स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति **हस्ताक्षर**

डा. युवराज लुईंटेल ....

विभागीय प्रमुख

प्रा.डा.सुरेन्द्र मिश्र ....

शोध शुपरिवेक्षक

प्रेम चलाउने ....

बाह्य परीक्षक

मिति : २०७८/१२/१०

आफ्नो भनाई

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्रीय विभाग अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधीको सोधपत्र अनिवार्य रुपमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने प्रावधान अनुरुप यहाँ “विप्रेषणको प्रयोग र यसमा जोडिएको सामाजिक प्रतिष्ठा” को बारेमा झापा जिल्ला मेचीनगर न.पा. वडा नं. ९ मा वैदेशिक रोजगारमा रहेका केही घरपरिवारहरुमा विप्रेषणबाट प्राप्त रकमले उक्त घरपरिवारमा कायम गरिरहेको प्रतिष्ठा र त्यसको प्रभाव बारे अध्ययन तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा त्रुटि नहोस भन्ने उद्देश्यले आफुले प्राप्त गरेका सैद्धान्तिक ज्ञानहरुलाई आफ्नै विवेकले भ्याएसम्म अध्ययन र अनुसरण गर्दै व्यवहारिक रुपमा प्रयोग गरेको छु । यो सोधपत्र मेरो पहिलो प्रयास भएकोले यसमा केहि कमीकमजोरीहरु नहोलान् भन्न सकिदैंन । यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो व्यस्तताको बावजुदपनि समय निकालेर यथासम्भव सरल भाषामा मार्ग दर्शन गर्नुहुने शोध निर्देशक **डा.शुरेन्द्र मिश्र** प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । यसका अतिरिक्त विभागिय **प्रमुख डा.युवराज लुइँटेल** तथा बाह्य परीक्षक **प्रेम चलाउने** ले शोध कार्यमा गर्नु भएको सहयोगकालागि सधैँ कृतज्ञ रहनेछु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सहयोग गर्नुहुने आदणीय दाई लेखराज भट्टराई, यसै समुदायका अग्रज ब्यक्ति रमेश दाहाल , मेचीनगर वडा न.९ का वैदेशिक रोजगारमा रहेका सम्पुर्ण घरपरिवारका ब्यक्तिहरुको सहयोग विना यो सोधकार्य सफल हुन सक्दैन थियो । उहाँहरुको सहयोगको लागी म सधै आभारि रहनेछु । शोधकार्यमा सदा सहयोग गर्नुहुने साथी दिक्षा आचार्यलाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु । त्यसका साथै यो सोधपत्र तयार गर्न सहयोग गर्नुहुने अर्का व्यक्ति विकल्प भण्डारीलाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु । मलाई सधै उत्प्रेरित गरिरहनु हुने मेरो परिवारका सदस्यहरुप्रति सदा आभार रहिरहने छु । कम्प्युटरमा सहयोग गरिदिनुहुने एभरेष्ट फोटोकपि सेन्टर प्रति पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु । साथै प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गरिदिनुहुने सम्पूर्ण शुभचिन्तक महानुभावहरुमाझ म टेकराज भट्टराई हरपल कृतज्ञ रहने छु ।

प्रस्तुतकर्ता

....

टेकराज भट्टराई
मेचीनगर नगरपालिका, वडा न.०९, झापा

विषयसूची **पृष्ठ न.**

सिफारिश पत्र..(क)

स्वीकृति पत्र...(ख)

आफ्नो भनाई.. (ग)

संक्षिप्त.. (घ)

अध्याय - १ परिचय

१.१अध्ययनको पृष्ठभूमी :..१

१.१.१ विप्रेषण र त्यसको प्रयोगका क्षेत्र :...३

१.१.२ उपभोगमा आधारित प्रतिष्ठा :..४

१.२ समस्याको कथन ....:५

१.३ अध्ययनको उद्धेश्य :..६

१.३.१ सामान्य उद्धेश्य :..६

१.३.२ विशिष्टकृत उद्देश्य :..७

१.४ अध्ययनको औचित्य :..७

१.५ अध्ययनको संगठन..८

अध्याय - २ साहित्यीक पूनर्समीक्षा

२. सैद्दान्तिक पूनर्समीक्षा...९

२.१ विप्रेषण र यसको प्रयोग सम्बन्धि साहित्यिक पूनर्समीक्षा :...१२

२.२ इज्जत्तको अर्थतन्त्र र प्रतिष्ठा अनुरक्षण सम्बन्धि साहित्यीक पूनर्समीक्षा :.............................१३

२.३ अवधारणाको रुपरेखा :..१४

२.४ अनुसन्धानको अन्तर :...१५

अध्याय - ३ अध्ययनको विधि :

३.१ क्षेत्र चयनको औचित्यता :..१६

३.२ अध्ययनको ढाँचा :..१७

३.३ तथ्याङ्कको स्रोत र प्रकृति :...१७

३.४ सर्वव्यापी र नमुना छनौट विधि :......१७

३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि :......१८

३.५.१ अन्तरवार्ता :......१८

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषणको प्रक्रिया :......१८

३.७ कार्यक्षेत्रको समयावधि :......१८

३.८ अध्ययनको सिमा......१९

अध्याय ४ - विप्रेषणको प्रयोगका क्षेत्रहरु र त्यसले कायम गर्ने सामाजिक प्रतिष्ठा

४.१ वैदेशिक रोजगारमा लाग्ने उमेर समूह २०

४.२ लिङ्ग अनुसार वैदेशिक रोजगारको अवस्था २१

४.३ वैवाहिक स्थिति २२

४.४ वैदेशिक रोजगारमा लाग्ने व्यक्तिहरुको शैक्षिक स्तर......२३

४.५ वैदेशिक रोजगारका लागि चयन गरिने देशहरु २४

४.६ विप्रेषणको प्रयोग : २७

४.६.१ उपभोग भित्रको उपभोगमा विप्रेषण २८

४.६.२ खाद्यान्नको क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग......२८

४.६.३ आवासको क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग......३१

४.६.४ स्वास्थ क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग......३२

४.६.५ लत्ताकपडाको क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग......३३

४.६.६ शिक्षाको क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग......३४

४.७ अन्य क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग : ३६

४.७.१ सवारी साधन :- ३७

४.७.२ आधुनिक प्रविधिका घरायसी सामान :- ३८

४.७.३ गहनाको खरिदमा विप्रेषणको प्रयोग :-......३९

४.७.४ धार्मीक क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोग :-......४१

४.७.५ मनोरञ्जनको क्षेत्रमा विप्रेषण प्रयोग :-......४२

४.४ समाजको प्रतिक्रिया :-......४३

अध्याय ५ - साराशं र निष्कर्ष

५.१ सारांश(Summary) : ४४

५.२ निष्कर्ष (Conclusion):......४६

सन्दर्भग्रन्थसूची

प्रश्नावली

तालिकासूची पृष्ठ न.

तालिका नं. १. वैदेशिक रोजगारमा लाग्ने व्यक्तिको उमेर समूह विवरण :- :....................२१

तालिकानं.:२ लीङ्ग अनुसार वैदेशिक रोजगारमा रहने व्यक्तिका वर्गिकरण २२

तालिका नं. :३ वैदेशिक रोजगारमा रहने व्यक्तिको वैवाहिक स्थितिको विवरण.........२३

तलिका नं. : ४ वैदेशिक रोजगारमा रहने व्यक्तिका शैक्षिक स्तर : २४

तालिका नं. :५ वैदेशिक रोजगारमा गएको देशहरु :-..२५

तालिका नं. : ६ वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त हुने आयको विवरण :..................................२६

तालिका नं. : ७ विप्रेषणको प्रयोगको क्षेत्र :...२७

तालिका नं. : ८ खाद्यान्नमा मासिक कति खर्चको विवरण :..२८

तालिका नं. : ९ रेष्टुरेन्टमा खाना खान जाने वा नजाने घरपरिवार संख्या :.........................२९

तालिका नं. १० खाना खान जाने ठाउँको विवरण :...३०

तालिका नं. : ११ निजी जमिनको अवस्था :...३०

तलिका नं. : १२ सामान्य उपचारका लागि प्रयोग हुने अस्पतालको विवरण :.....................३३

तालिका नं. : १३ शिक्षा प्राप्तिका लागि चयन गरिने विद्यालयको प्रकृति :.........................३५

तालिका नं. : १४ प्रयोग गर्ने सवारी साधनको प्रकृति :...३७

तालिका नं. : १५ गरगहना खरिद गर्ने र नगर्ने परिवार विवरण :..................................४०

तालिका नं. : १६ सामाजिक कार्यक्रममा वा बाहिर जाँदा गरगहनाको प्रयोग :...................४०

तालिका नं. : १७ घुमफिर प्रतिको रुचिको विवरण :...४२

तालिका नं. : १८ घुम्न जाने समयावधिको विवण :...४३

संक्षिप्त

आ.व .... आर्थिक वर्ष
न.पा .... नगरपालिका
के.त.वि .... केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग
डा. ....डाक्टर
प्रो.. प्रोफेसर
न.. नम्बर
रु.. रुपैँया
SLC ………………………………………School leaving Certificate
USD.. United State Dollar
WB……………………………..………….. World Bank
GDP…………………………………….…….. Gross Domastic Product
U.A.E……………………………….............. United Arab Emirates
UK………………………………… …….United Kingdom
A.C……………………………………..Air Condition
DBS……………………………………Development Bank of Singapore Limited
Ltd………………………………….…. Limited